

CCPE(2008)3

Strasburq, 16 noyabr 2008-ci il

AVROPA PROKURORLARININ MƏŞVƏRƏTÇİ ŞURASI (CCPE)

Avropa Prokurorlarının Məşvərətçi Şurasının

“Prokurorluq orqanlarının cinayət hüququ sistemindən kənar rolu” mövzusunda

3 N°-li Rəyi (2008)

**CCPE-nin 3-cü plenar iclasında təsdiq edilmişdir
(Strasburq, 15 – 17 oktyabr 2008-ci il)**

I. GİRİŞ

1. Avropa Prokurorlarının Məşvərətçi Şurası (CCPE) Nazirlər Komitəsinin 13 iyul 2005-ci il tarixli qərarı ilə prokurorluq xidməti ilə bağlı rəylərin hazırlanması və prokurorluğun cinayət ədliyyə sistemindəki rolu haqqında 6 oktyabr 2000-ci il tarixli Rec(2000) 19 sayılı Təvsiyənin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi məqsədilə yaradılmışdır.

2. Bu Rəy 29 noyabr 2006-cı il tarixində Avropa Şurası Nazirlər Kabineti tərəfindən Avropa Prokurorlarının Məşvərətçi Şurasının işi ilə əlaqədar qəbul olunan Ümumi Fəaliyyət Planı çərçivəsinə uyğun olaraq hazırlanmış, eləcə də

Avropa Prokurorlarının Məşvərətçi Şurasına (CCPE) Avropa Şurası Nazirlər Kabineti tərəfindən Avropada prokurorluq orqanları haqqında məlumatların toplanması tapşırığı verilmişdir.

3. Tövsiyədə dövlət prokurorları və dövlət prokurorluq orqanlarının cinayət ədliyyə sistemində yeri və onların əsas iş prinsipləri müəyyən olunsada, cinayət ədliyyə sistemindən kənar onların rolu qeyd edilməmişdir. Bununla belə, bir çox üzv dövlətlərdə buraya cinayət hüququ sahəsindən kənar yurisdiksiyalı və ya əksinə müxtəlif səlahiyyətlərə malik rol və vəzifələr də daxil edilir.

4. Prokurorluq orqanlarının rolu ilə bağlı Avropada çoxlu sayda sistemlər mövcuddur; buraya müxtəlif yerli və tarixi ənənələrdən qaynaqlanan və cinayət hüququ sahəsindən kənar olanlar da daxildir. Burada əsas məqsəd üzv dövlətlərin öz hüquqi struktur və funksiyalarını müəyyən etməsidir; bir şərtlə ki, onlar insan hüquqları və fundamental azadlıqlar, qanunun aliliyi prinsipi və beynəlxalq öhdəliklər, eləcə də İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Qorunması haqqında Konvensiyaya (bundan sonra “Konvensiya” adlanacaq) əməl etməlidirlər. Prokurorluq orqanları və onların səlahiyyətlərinin çərçivəsi, eləcə də insan hüquqları və ictimai maraqların qorunması üzv dövlətlərin yerli qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir. Prokurorların cinayət sahəsindən kənar funksiyalarının olub-olmaması və onların dərəcəsi birbaşa dövlətlərin mədəni irsi, hüquqi ənənələri və konstitusiyası tarixindən qaynaqlanır.

5. Bu rəyin hazırlanması zamanı Avropa Prokurorlarının Məşvərətçi Şurası Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin (bundan sonra “Məhkəmə” adlanacaq) presedent hüququnu əsas istinad kimi götürmüş və Avropa Şurasının məqsədləri, qanunun aliliyi prinsipi, Avropanın mədəni mənsubiyyəti və müxtəlifliyinin inkişafına xüsusi diqqət ayırmışdır. Məhkəmə prokurorların cinayət hüququ sahəsindən kənar tapşırıqları ilə bağlı Konvensiyanın pozulmalarına istinad etmiş və xüsusi prosedurlara olan tələbi vurğulamışdır. Qanunun aliliyi ilə idarə olunan demokratik cəmiyyətdə prokurorluğun rolu ilə bağlı Parlament Assambleyasının Təvsiyələri 1604 (2003) və Nazirlər Komitəsinin bu məsələyə cavabı da nəzərə alınmışdır.

6. Birbaşa ilkin mülahizələrindən Avropanın Baş Prokurorlarına məlum idi ki, “prokurorluq orqanlarının cinayət hüququ sahəsindən kənar müdaxilələrinə yalnız R(2000)19 Təvsiyəsində qeyd edildiyi kimi *“cəmiyyətin adından və*

ictimai maraqlara söykənərək qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək” məqsədi daşdığı halda bəraət qazandırmaq olar və belə vəzifələr qanunverici, icraedici və məhkəmə orqanlarının səlahiyyətlərinin ayrılması prinsipini və ya hər iki tərəfi dinlədikdən sonra mübahisəli məsələlərin həll edilməsi səlahiyyətinin təkcə özləri və ya səlahiyyətli instansiya məhkəmələrinə aid olduğu faktını sorğulaya bilməz”.

7. Prokurorların cinayət hüququ sahəsindən kənar vəzifələrinə baxış keçirmək məqsədilə təşkil olunan Bratislava Konfransının yekunundan sonra Almaniyanın Tselle şəhərində keçirilmiş konfrans çərçivəsində prokurorların üzərinə düşən tapşırıqlar müzakirə edilən zaman belə qənaətə gəlinib ki, “... *bir çox hüquqi sistemlərdə prokurorlar bəzi hallarda maddi, mülki, kommersiya, sosial və inzibati məsələlər və hətta hökumətlərin qərarlarının qanunauyğunluğuna nəzarət üzrə məsuliyyət daşıyırlar*”. Bununla belə, Konfrans bu sahədə hər hansı beynəlxalq rəhbər prinsiplərin olmadığını da təsdiqləmiş və öz Bürosuna növbəti plenar sessiyasında bu məsələlərin əks olunduğu bir xülasə sənədi təqdim etmək tapşırığını vermişdir.

8. Nəticə etibarilə, Büro tərəfindən hazırlanan sorğuya cavabları yekunlaşdıraraq qiymətləndirən və 2005-ci ildə Budapeşt konfransında təqdim edilən həmin xülasə cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorlarının fəaliyyətlərinin ilkin yoxlanılması kimi çıxış etmişdir. CPGE sessiyalarının bu sənədlərə əsaslanan yekunları mövzuyla əlaqədar Avropa tərəfindən bildirilən ilk cavab olmuşdur. Konfransın yekununda qəbul edilmişdir ki, “...*bu, sonrakı mərhələdə nəzərdən keçirilməsi vacib olan və mürəkkəb məsələdir*”.

9. Moskva Konfransının (2006) yekununda qəbul edilmişdir ki, “...*cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorluq orqanlarının imkanları çərçivəsində şəxslərin effektiv şəkildə qorunması ilə bağlı konfransda müzakirə edilən ən yaxşı təcrübələr yalnız prokurorluq orqanlarının belə səlahiyyəti olan üzv dövlətləri tərəfindən bu təcrübənin müsbət istiqamətdə həyata keçirilmiş tətbiqinə nəzər salaraq sınaqdan keçirilə bilər*”.

10. Avropa Baş Prokurorlarının Konfransında (Sankt-Peterburq, 2008) “*cəmiyyətimizdə zəif qruplar, xüsusilə uşaqlar və gənclər, şahidlər, qurbanlar, fiziki qüsurlu insanlar və ümumiyyətlə əhəlinin sosial-iqtisadi hüquqlarının qorunmasının zəruri*” olduğu vurğulanmışdır. Burada həmçinin qeyd edilmişdir ki, prokurorların bu sahədə mühüm rolu ola bilər və ətraf mühitin mühafizəsi,

istehlakçıların hüquqları və ya ictimai səhiyyə kimi cari problemlərin həllinə dövlətin cəlb olunması prokurorluq orqanlarının rolunun artmasına gətirib çıxara bilər.

11. Avropa Baş Prokurorlarının Konfranslarında səsləndirilmiş fikirlərə CCPE tərəfindən əməl edilmişdir. Müfəssəl tədqiqatın aparılması məqsədilə Popovoda (Polşa, 4-5 iyun 2007-ci il) keçirilən 3-cü yığıncağında CCPE Bürosu tərəfindən əvvəlki sorğuya düzəliş edilmişdir. Popovoda düzəliş edilən 43 üzv dövlətin cavablandığı sorğuya əsasən yeni müfəssəl hesabat hazırlanmış və Sankt-Peterburq Konfransında təqdim edilmişdir. Həmin konfransda bu rəydə əksini tapan və cinayət hüququ sahəsinə daxil edilməyən səlahiyyətlər üzrə ayrı-ayrı xüsusi tələblər irəli sürülmüşdür.

12. Bundan əlavə, rəyin hazırlanması zamanı BMT və MDB kimi digər beynəlxalq qurum və təşkilatlar tərəfindən qəbul edilən bir sıra sənədlər də nəzərdən keçirilmişdir.

13. Bu rəyin məqsədi CPGE, CPE sessiyaları və CCPE tərəfindən görülməmiş işə əsasən Avropa Şurasına üzv dövlətlərin cinayət hüququ sahəsindən kənar fəaliyyətinə daxil olan prokurorluq orqanlarının statusu, səlahiyyətləri, təcrübə və məhsuldar nəticələrini müəyyən etmək və belə fəaliyyətlərin təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi üzrə yekunlar hazırlamaqdır. Bu rəyin hazırlanması cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorluq orqanlarının səlahiyyətləri üzrə prinsiplərin uyğunluğunu gələcək işlərdə nəzərə almaq zərurətini vurğulamışdır.

II. CARİ VƏZİYYƏT

14. Sorğuya verilən cavablar, CPGE, CPE sessiyaları və CCPE-nin yekunlarına əsasən müəyyən edilmişdir ki, cinayət hüququ sahəsindən kənar Avropa prokurorluq sistemlərinin cari vəziyyəti aşağıdakı kimi ümumiləşdirilə bilər.

15. Üzv dövlətlərin iki əsas qrupu ayırd edilə bilər: cinayət hüququ sahəsindən kənar səlahiyyətləri olmayan prokurorluq orqanları və cinayət hüququ sahəsindən kənar bir sıra və ya geniş səlahiyyətlərə malik olan prokurorluq orqanları.

16. Avropa Şurasına üzv dövlətlərin əksəriyyətində prokurorluq orqanlarının ən azından hüquq sahəsindən kənar bir sıra vəzifə və funksiyaları vardır. Onların

səlahiyyətli olduqları sahələr fərqlidir və buraya mülki, ailə, əmək, inzibati və seçki, ekologiya və sosial hüquqlarla yanaşı, zəif qruplar, yəni azyaşlılar, fiziki qüsurlu və aşağı gəlirli insanların hüquqlarının qorunması da daxildir. Bəzi üzv dövlətlərdə bu sahədə prokurorların vəzifələri və iş yükü cinayət ədliyyə sistemində çalışan prokurorların işindən daha çox ola bilər. Digər tərəfdən bəzi dövlətlərin prokurorluq orqanları bu sahə üzrə səlahiyyətlərinin çox da vacib olmadığını və təcrübədə nadir hallarda tətbiq edildiyini bəyan edirlər.

17. Bəzi üzv dövlətlərdə prokurorluq orqanları cinayət hüququ sahəsindən kənar səlahiyyətlərə malik deyil.

18. Mülki vəzifələr mülki, ailə, kommersiya, ekologiya və sosial hüququn müxtəlif sahələrinə aiddir və nikahın qüvvədən düşməsi, ölümün elan edilməsi, atalıqdan imtina, övladlığa götürmənin ləğvi, insanların səhiyyə institutlarında saxlanması, hüquqi səlahiyyətin məhdudlaşdırılması, uşaqların hüquqlarının qorunması, direktorların diskvalifikasiyası və şirkətlərin ləğvi, mülkiyyət hüququ və dövlətin maraqları, özəlləşdirmə, məhkəmə orqanlarının səbəb olduğu zərərlərə görə kompensasiya, bir sıra mütəxəssislərin etik davranışına nəzarət, mülki assosiasiyaların ləğv edilməsi, əmək və ya sosial hüquq normalarının pozulmasının elan edilməsi və ətraf mühitin qorunması kimi səlahiyyətlərdən ibarətdir. Bundan əlavə, bir sıra prokurorlar dövlət aktivlərinə zərər vuran şəxslərə qarşı məhkəmə işinin qaldırılması kimi işlərin başladılmasında dövlətin hüquqi nümayəndələri qismində çıxış edə bilərlər.

19. Bəzi üzv dövlətlərdə prokurorluq orqanları yalnız bir və ya bir neçə şəxsin hüquqi maraqları və ya hüquqlarının qorunması ilə məşğul olmaqla yanaşı, eyni zamanda bir çoxlarının hüquqlarının pozulmasına qarşı cavab tədbirləri təşkil edir. Dövlət və yerli hakimiyyət orqanları tərəfindən verilən hüquqi aktların qanuniliyi və qanunların tətbiq edilməsinə nəzarət səlahiyyəti prokurorluq orqanlarını çoxlu sayda şəxslər və ya ictimaiyyətin hüquq və azadlıqlarının qorunması mexanizminə çevirir.

20. İctimai hüquqi fəaliyyətləri ilə bağlı situasiyalarda iki ümumi xüsusiyyət aşkar edilə bilər: prokurorların inzibati hakimiyyət orqanlarının fəaliyyətinə nəzarət etmək səlahiyyəti olduğu ölkələrdə prokurorların belə qurumların qərarlarından da məhkəməyə şikayət etmək səlahiyyəti vardır. Bəzi prokurorluq orqanları məhkəmə orqanlarının strukturu, prosedur qaydaları və ya maddi hüquqla bağlı qanunvericilik layihəsi ilə bağlı fikirlər irəli sürmək hüququna

malikdir. Bir sıra prokurorluq orqanlarına inzibati qərarlarla bağlı aşağıda qeyd edilən xüsusi səlahiyyətlər verilmişdir:

“Qanunvericilik layihələri ilə bağlı təkliflər üzrə hüquqi rəylər, icbari vasitəçilik üzrə müraciət, dövlətə qarşı qaldırılan hər hansı digər məhkəmə işlərinin məhkəmə qarşısına çıxarılmasından əvvəl məhkəmədən kənar həll edilməsi, həbs qaydalarına əməl edilməsinə nəzarət, qanunvericiliyin icrasına nəzarət və monitorinq, xəbərdarlıq, inzibati hökumət orqanının verdiyi qərara qarşı icranın dayandırılma səlahiyyəti ilə və ya onsuz etiraz və ya qarşı çıxma, konstitusiyaya ziddiyyəti istisna edən hərəkət, seçki və ya referendumun etibarlılığına etiraz edən hərəkət, kabinetin sessiyalarında iştirak və parlamentin istintaq komissiyalarına üzvlük”. Bəzi ölkələrdə prokurorların mülki, inzibati, əmək və ya sosial hüquq sahələri ilə bağlı bir sıra konsultativ missiyaları vardır; onların icra etdiyi yeganə vəzifə məşvərətçi rəylərin verilməsi ola bilər.

21. Prosesual nöqtəyi-nəzərdən yanaşsaq, bir sıra səlahiyyətlər məhkəmə işlərinin başladılması ilə məhdudlaşdırıldığı halda (bu, əsasən mülki hüquqi vəzifələr üçün səciyyəvi olsa da, bir sıra ictimai hüquq səlahiyyətləri üçün də uyğundur), ictimai hüquqla bağlı olan digər səlahiyyətlər tərəflərin məhkəməyə müraciət etmə ehtimalını nəzərə alaraq birbaşa (məhkəmədən kənar) fəaliyyətlərlə (protestlər, xəbərdarlıqlar, yoxlamalar) icra olunur. Bəzi ölkələrdə tribunalların yükünü azaltmaq üçün prokurorlara şəxslərin etdiyi bəzi müraciətlərlə bağlı qərar vermək səlahiyyəti verilir; bu zaman əlaqədar tərəf məhkəməyə müraciət etmək hüququna malik olur.

22. Məhkəmə işləri onlara nəzarət edən prosesual qaydalardan (mülki prosedurlar və ya xüsusi inzibati hüquq qaydaları) asılı olmadan məhkəmə proseslərinə tabedir: orada prokurorlar tərəflər qismində çıxış edir. Prokurorlar mülki məhkəmə proseslərində iddiaçı qismində çıxış etdikdə prokurorluq orqanları hər hansı xüsusi səlahiyyət və imtiyazları bəyan etmir, yəni onlar digər tərəflərlə bərabər səlahiyyətlərə malik olurlar. Onların vəzifəsi müstəsna deyil; digər maraqlı şəxslər tərəfindən də prosedurlar başladiıla bilər. Belə olan hallarda prokurorlar işin mahiyyəti ilə bağlı heç bir qərar vermə səlahiyyətlərinə malik deyil: onlar sadəcə mülki hüquq məhkəməsinə iddianın təqdim edilməsi ilə məhkəmə işinin başlanması üzrə qərarlar verə bilərlər.

23. Demək olar ki, prokurorların cinayət sahəsindən kənar səlahiyyətlərə malik olduğu bütün ölkələrdə prokurorlar yeni məhkəmə işlərini başlatmaq, proses

tərəfləri qismində növbəti və növbədən kənar hüquqi vasitələrdən (müraciətlər) istifadə etmək səlahiyyətinə malikdirlər. Bununla belə, bəzi qaydalar (proseslərin yenidən açılması üçün növbədən kənar müraciət və ya təklifin qadağan olunması; tərəf adından həllin qadağan edilməsi) müəyyənləşdirilə bilər.

24. Bəzi üzv dövlətlərdə prokurorlar ədliyyə sisteminin idarə edilməsi və menecmenti və ya məhkəmə, icraedici və qanunverici orqanlarda məşvərətçi rollar bir sıra ixtisaslaşdırılmış səlahiyyətlərə malikdirlər.

25. Maddi və ya prosesual fərqlərindən asılı olmayaraq, prokurorların cinayət hüququ sahəsindən kənar fəaliyyətlərinin məqsədləri daha çox razılaşdırılmış xarakter daşıyır, yəni buraya qanunun aliliyinin təmin edilməsi (ölkədaxili qərarların vahidliyi, qanunilik, qanuna əməl edilməsi, qanunun pozulmasına qarşı hüquqi tədbirlər), şəxslərin (xüsusilə, öz hüquqlarını qoruya bilməyən azyaşlılar, evsiz və əqli geriliyi olan insanların) hüquq və azadlıqlarının qorunması, aktivlər və dövlətin maraqlarının qorunması, dövlətin maraqlarının (ictimai qərarların) qorunması, məhkəmələrin yurisdiksiyasının uyğunlaşdırılması (yekun məhkəmə qərarlarına qarşı xüsusi məhkəmə müdafiə vasitələri, yüksək səviyyəli məhkəmə proseslərində tərəf kimi çıxış etməsi) daxildir.

26. Cinayət hüququ sahəsindən kənara çıxan səlahiyyətlərə malik olan prokurorluq orqanlarının adətən öz təşkilati strukturları çərçivəsində cinayətdən kənar vəzifələrlə məşğul olan xüsusi və ya qarışıq qurumları olur. Bəzi üzv dövlətlərin xüsusi şöbələri yoxdur, belə vəzifələr həmin qurumların ehtiyaclarına uyğun təyin edilən xüsusi prokurorlar tərəfindən həyata keçirilir və işlərin sayından asılı olaraq belə prokurorların cinayət hüquq proseslərində iştirakı istisna edilə bilər.

27. Bundan əlavə, CCPE prokurorlarının cinayət ədliyyəsi sahəsindən kənar məhkəmə və ya konstitusiya məhkəmələri tərəfindən qiymətləndirilən və Avropa Şurasının digər qurumları tərəfindən tənqid edilən qeyri-düzgün fəaliyyətindən xəbərdardır. Ən çox narahatlıq yaradan məqamlar heç bir səbəb olmadan mülki hüquq işlərinə başlamaqdan imtina, (dövlət və ya cəmiyyətin maraqları və ya hüquqların qorunmasına əsasən) heç bir ağılabatan maraqlar olmadan məhkəmə proseslərinə müdaxilə edərək tərəflərin bərabərliyi prinsipinin pozulması, hüquqi müəyyənlik (res judicate) prinsipini pozaraq

yekun qərarın ləğv edilməsi, prokurorların ali məhkəmələrin kollegiyalarında iştirak edərək hakimlərin verdikləri qərara müdaxilə etmələri və məhkəmə çəkişmələrini başlamaq hüquqları daxildir.

28. Məhkəmələrin presedent hüququnun konsolidasiyasında prokurorların rolu bir çox üzv dövlətlərə məlumdur. Bu sahədə prokurorların rolu onlara hakimlərin yekun qərarvermə prosesində öz nüfuzlarından sui-istifadə etmələrinə imkan verməməlidir.

III. YEKUNLAR VƏ TÖVSIYƏLƏR

29. Hazırda cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorluq orqanlarının fəaliyyətləri ilk növbədə insan hüquqları və ictimai maraqların düzgün şəkildə təmin edilməsi üçün cəmiyyətin ehtiyacları ilə müəyyən edilir.

30. Məhkəmə və ombudsman aparatları kimi digər müəssisələrin rolundan savayı, bəzi üzv dövlətlərdə yerli qanunvericiliklə müəyyən edilən insan hüquqlarının qorunması ilə bağlı prokurorluq orqanlarının rolu yüksək qiymətləndirilir.

31. Prokurorluq orqanlarının cinayət hüququ sahəsindən kənar vəzifələri, funksiyaları və təşkilatçılığı ilə bağlı heç bir ümumi beynəlxalq norma və qayda yoxdur. Eyni zamanda bütün hüquqi sistemlərdə prokurorluq orqanları insan hüquqlarının qorunması, qanunilik və qanunun aliliyinin qorunması və mülki cəmiyyətin gücləndirilməsində mühüm rol oynayır. Cinayət hüququ sahələrindən kənar prokurorluq orqanlarının funksiyalarının müxtəlifliyi milli hüquqi və tarixi ənənələrdən qaynaqlanır. Hüquq prinsipləri və özünün beynəlxalq öhdəliklərinə əməl etməklə, insan hüquqlarının qorunması üzrə funksiyalarının reallaşdırılması ilə bağlı institusional və hüquqi prosedurların müəyyən edilməsi dövlətin suveren hüququdur. “Böyük Avropa”nın sistemlərinin fərqliliyinin uzlaşdırılması Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinin presedent hüququnu nəzərə almaqla, insan haqları və əsas azadlıqların qorunması haqqında konvensiyanın şərtlərinə əsaslanır.

32. Avropanın bütün dövlətlərinə məhkəmələr və prokurorluq orqanları da daxil olmaqla, bütün qurumlarının insan hüquqları üzrə potensialını inkişaf etdirmək və gücləndirmək tapşırığı verilmişdir. İnsan haqları və azadlıqlarının qorunması üzrə funksiyalar digər insan haqları və azadlıqları prosedurlarını

zəiflətməklə deyil, eyni zamanda inkişaf etdirilməsi ilə uğurla həyata keçirilə bilər. Məqsəd birdir: şəxslərin hüquq və azadlıqlarının, cəmiyyət və dövlətin maraqlarının qorunması.

33. Bir çox Avropa dövlətlərində ombudsmanın rolu getdikcə artır, xüsusilə, qadın və uşaqların hüquqlarının qorunması üzrə ixtisaslaşır. İnsan hüquqları və azadlıqlarının qorunması məsələsinin həlli ilə çoxlu sayda qurum, təşkilat və rəsmilər məşğul olur. İnsanların öz maraqları, eləcə də mülki cəmiyyətin strukturlarının cəlb olunduğu prosedurların qorunması üçün rəsmi və ya qeyri-rəsmi prosedurları seçmək hüququ olmalıdır.

34. Demokratik dövlətdə prokurorların cinayət hüququ sahəsindən kənar səlahiyyətləri ola və ya olmaya bilər. CCPE prokurorluq orqanlarına cinayət hüququ sahəsindən kənar funksiyaların etibar edildiyi üzv dövlətlərini həmin funksiyaların aşağıdakı prinsiplərə uyğun yerinə yetirilməsini təmin etməyə çağırır:

a. səlahiyyətlərin ayrılması prinsipinə cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorların vəzifə və fəaliyyətləri və insan hüquqlarının qorunması üzrə məhkəmələrin roluna uyğun əməl edilməlidir;

b. qərəzsizlik və ədalət prinsipinə əməl edilməsi cinayət hüququ sahəsindən kənar fəaliyyət göstərən prokurorların fəaliyyətini də xarakterizə etməlidir;

c. belə funksiyalar “cəmiyyətin adından və ictimai maraqlar naminə” fundamental hüquq və azadlıqlara əməl etməklə qanun, konvensiya və məhkəmənin presedent hüququ ilə prokurorlara verilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək üçün icra edilir;

d. prokurorların belə səlahiyyətləri mümkün qədər dəqiqliklə tənzimlənməlidir;

e. prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinə heç bir lazımsız müdaxilə olmamalıdır;

f. cinayət hüququ sahəsindən kənar fəaliyyət göstərərkən, prokurorlar hər hansı digər tərəf kimi eyni hüquq və öhdəlikləri daşımalı və məhkəmə proseslərində imtiyazlı vəzifə tutmamalıdır (tərəflərin bərabərliyi prinsipi);

g. cinayətdən kənar məsələlərdə ictimai maraqların qorunması üçün cəmiyyətin adından prokurorluq orqanları ilə bağlı fəaliyyət məhkəmənin presedent

hüququ daxil olmaqla, beynəlxalq öhdəliklərə uyğun müəyyən edilmiş bir sıra istisnalar olmaqla, yekun məhkəmə qərarlarının icbari qüvvə prinsipini (res judicate) pozmamalıdır;

h. mühakimə yürütmək və belə mühakimələri işə cəlb olunan şəxslər və müəssisələr üçün açıq etmək öhdəliyi qanunla müəyyən edilməlidir;

i. mülki işlərə cəlb olunan şəxs və ya müəssisələrin prokurorların tədbir və ya defoltuna qarşı iddia qaldırmaq hüququ təmin edilməlidir;

j. belə fəaliyyətlər və müvafiq praktikanın müvafiq qərarlara tam şəkildə uyğun gəlməsini təmin etmək üçün cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorluq orqanları ilə bağlı presedent hüququna edilən əlavələrə əməl edilməlidir.

35. İşlərin sayından asılı olaraq, cinayət hüququ sahəsindən kənar səlahiyyətlərə malik prokurorluq orqanlarının öz ixtisaslaşmış qurumları və ya bu mümkün olmadıqda öz təşkilati strukturları çərçivəsində cinayət hüququ sahəsindən kənar vəzifələrin icrası üçün kifayət qədər insan və maliyyə resurslarına malik prokurorları olmalıdır.

36. Prokurorluq orqanları ombudsman aparatları və onlara bənzər təşkilatlar, eləcə də kütləvi media da daxil olmaqla, mülki cəmiyyətin təşkilatları ilə əməkdaşlıq və ya əlaqələrin qurulması və inkişaf etdirilməsi üçün cinayət hüququ sahələrindən kənar fəaliyyətlərinə cəlb və ya dəvət edilir.

37. Hər bir sistem daxilində cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorluq orqanlarının fəaliyyətlərinə yanaşmanı uzlaşdırmaq məqsədi daşıyan və müsbət təcrübə və tövsiyələri özündə cəmləşdirən sirkulyar və ya təlimatlar verilməlidir.

38. Aidiyyəti olan üzv dövlətlər və ya prokurorluq orqanları cinayət hüququ sahəsindən kənar fəaliyyətlərə cəlb edilən prokurorların təlimini təşkil etməlidir.

39. Aidiyyəti olan üzv dövlətlər və ya prokurorluq orqanları öz təcrübələri, qanunvericilik aktları və digər normativ materialları mübadilə etməlidirlər.

40. CCPE Nazirlər Komitəsinə cinayət hüququ sahəsindən kənar dövlət prokurorlarının statusu, səlahiyyətləri və təcrübəsi ilə bağlı ümumi Avropa

prinsiplərinin işlənməsini nəzərə almağı tövsiyə edir. Bu məsələ insan haqları, əsas azadlıqlar, səlahiyyətlərin bölünməsinin demokratik prinsipi və tərəflərin bərabərliyi kontekstində nəzərdən keçirilməlidir.

**AVROPA PROKURORLARININ MƏŞVƏRƏTÇİ ŞURASI
(CCPE)**

Avropa Prokurorlarının Məşvərətçi Şurasının

**“Prokurorluq orqanlarının cinayət hüququ sistemindən kənar rolu”
mövzusunda**

3 N°-li Rəyi (2008)

**CCPE-nin 3-cü plenar iclasında təsdiq edilmişdir
(Strasburq, 15 – 17 oktyabr 2008-ci il)**

XÜLASƏ

CCPE hesab edir ki, cinayət hüququ sahəsindən kənar səlahiyyətləri olan prokurorluq orqanları belə funksiyaların qanunun aliliyi prinsipi və aşağıda qeyd edilənlərə əsasən demokratik dövlətin idarə edilmə prinsipinə uyğun olaraq həyata keçirilməsini təmin etməlidir:

- a. səlahiyyətlərin ayrılması prinsipinə cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorların vəzifə və fəaliyyətləri və insan hüquqlarının qorunması üzrə məhkəmələrin roluna uyğun əməl edilməlidir;
- b. qərəzsizlik və ədalət prinsipinə əməl edilməsi cinayət hüququ sahəsindən kənar fəaliyyət göstərən prokurorların fəaliyyətini də xarakterizə etməlidir;
- c. belə funksiyalar “cəmiyyətin adından və ictimai maraqlar naminə” fundamental hüquq və azadlıqlara əməl etməklə qanun, konvensiya və məhkəmənin presedent hüququ ilə prokurorlara verilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində qanunun tətbiq edilməsini təmin etmək üçün icra edilir;
- d. prokurorların belə səlahiyyətləri mümkün qədər dəqiqliklə tənzimlənməlidir;
- e. prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinə heç bir lazımsız müdaxilə olmamalıdır;

f. cinayət hüququ sahəsindən kənar fəaliyyət göstərərkən, prokurorlar hər hansı digər tərəf kimi eyni hüquq və öhdəlikləri daşımalı və məhkəmə proseslərində imtiyazlı vəzifə tutmamalıdır (tərəflərin bərabərliyi prinsipi);

g. cinayətdən kənar məsələlərdə ictimai maraqların qorunması üçün cəmiyyətin adından prokurorluq orqanları ilə bağlı fəaliyyət məhkəmənin presedent hüququ daxil olmaqla, beynəlxalq öhdəliklərə uyğun müəyyən edilmiş bir sıra istisnalar olmaqla, yekun məhkəmə qərarlarının icbari qüvvə prinsipini (res judicate) pozmamalıdır;

h. prokurorların hərəkətlərinin əsaslandırılması və bu cür əsasları işə aidiyyəti olan şəxs və ya müəssisələrə bildirmək;

i. mülki işlərə cəlb olunan şəxs və ya müəssisələrin prokurorlar tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərə və ya öhdəliklərinin yerinə yetirməməsinə qarşı iddia qaldırmaq hüququ təmin edilməlidir;

j. belə fəaliyyətlər və müvafiq praktikanın müvafiq qərarlara tam şəkildə uyğun gəlməsini təmin etmək üçün cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorluq orqanları ilə bağlı presedent hüququna edilən əlavələrə əməl edilməlidir;

k. prokurorluq orqanları ombudsman aparatı və onlara bənzər təşkilatlar, eləcə də kütləvi informasiya vasitələri də daxil olmaqla, mülki cəmiyyətin təşkilatları ilə əməkdaşlıq və ya əlaqələr qurur;

l. aidiyyəti olan üzv dövlətlər və ya prokurorluq orqanları öz təcrübələri, qanunvericilik aktları və digər normativ materialları mübadilə etməlidirlər.

m. üzv dövlətlər və ya prokurorluq orqanları cinayət hüququ sahəsindən kənar işlərə cəlb olunan prokurorların təlimini təşkil etməlidir;

n. hər bir sistem daxilində cinayət hüququ sahəsindən kənar prokurorluq orqanlarının fəaliyyətlərinə yanaşmanı uzlaşdırmaq məqsədi daşıyan və müsbət təcrübə və tövsiyələri özündə cəmləşdirən sirkulyar və ya təlimatlar verilir.

CCPE Nazilər Komitəsinə cinayət hüququ sahəsindən kənar dövlət prokurorlarının statusu, səlahiyyətləri və təcrübəsi ilə bağlı ümumi Avropa prinsiplərinin işlənib hazırlanması məsələsini nəzərə almağı tövsiyə edir. Bu

məsələ insan hüquqları, fundamental azadlıqlar, səlahiyyətlərin bölünməsinin demokratik prinsipi və tərəflərin bərabərliyi fonunda nəzərdən keçirilməlidir.